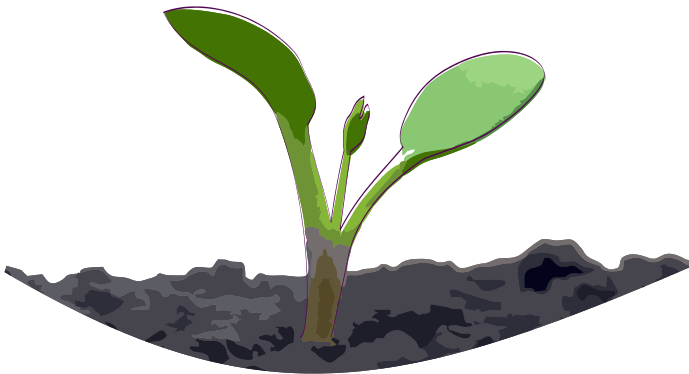

Fond Žena Kosova

Mali Grantovi,
Velike Promene
2013

© Mreža Žena Kosova, 2013

Sva prava zadržana. Ova publikacija se može slobodno kopirati i distribuirati u celini ili delimično, sve dok autor je prepoznat. Ova publikacija omogućena je uz podršku Kvinna till Kvinna. Stavovi su iz Mreže Žene Kosova i ne odražavaju nužno stavove Kvinna till Kvinna.

www.womensnetwork.org

Štampano: Night Design u Prištinu

Kvinna till Kvinna

Sadržaj

Oko Fonda Žena Kosova	4
Kako funkcioniše fond Žena Kosova?.....	6
Opština podržava <i>Gruaja Hyjnore</i> radi osnaživanja žena.....	8
“Pijaca” podiže svest o pravima žena, i ostvaruje prihode.....	10
Venera Pruža Besplatnu Pravnu Pomoć.....	12
Žene poljoprivrednice bruse svoje veštine za biznis	14
Slepe žene donose Brajevu azbuku u školi.....	16
Poljoprivredne obuke osnažuju žene	18
Prehja Podiže Svest oko Raka Dojke	19
Asocijacija institucionalizuje usluge prevođenja za gluve u Prizrenu	20
Osobe koje su doživele seksualno nasilje traže pravdu	22
Ikebana nezavisno proizvodi čaj	24
Foleja pruža zdravstveno obrazovanje.....	25
75 žena primaju besplatne kontrole.....	26
Žene dodiruju turističku industriju	27
Žene iz Dragaša obezbeđuju novo tržište	28
Bliri otvara diskusiju oko seksualnih odnosa	29

Oko Fonda Žena Kosova

Još od jeseni 2012 godine, Mreža Žena Kosova (MŽK) je obezbedila 34 granta, u totalnom iznosu od 66,209€, njenim organizacijama članica, preko fonda Žena Kosova. Iz ove inicijative **su direktno imale korist 1,883 raznih žena** uključujući žene sa limitiranim fizičkim sposobnostima iz ruralnih sredina, različite nacionalnosti (npr. Turske, Goranske, Srpske, Romske, Aškaliske, Egipatske i Albanske), mladih i penzionisanih žena. Mnogo drugih ljudi unutar njihovih zajednica su imali koristi indirektno. Ovi mali grantovi (do 3,000€) su ostvarili velike promene u kratkom periodu vremena. Ova brošura govori o njihovim pričama.

Ali, na početku, želeli bismo da podelimo malo istorije oko fonda Žena Kosova. Sa darežljivom podrškom od Kvinna till Kvinna i Austrijske Agencije za Razvoj (AAR), MŽK je osnovao ovaj Fond kako bi pružio male grantove organizacijama žena kojima nedostaje pristup drugim izvorima finansiranja. Mreža Žena Kosova je osnovana prateći niz konsultacija u 2012 godini sa organizacijama koje su članice MŽK-a, u vezi njihovih potreba i vizije za Fond.

Fond Žena Kosova ispunjava sudbonosnu potrebu za podršku organizacija osnovanih od strane žena usred premeštanja prioriteta pomoći na Kosovu. Sužavanje budžeta je primoralo mnoge donatore na Kosovu da zatvore svoje programe granta ili da smanje finansiranje za nevladine organizacije. Drugi donatori imaju fondove koji su izuzetno teški za pristup od strane lokalnih organizacija. Grupe žena koje imaju limitirane veštine engleskog jezika, imaju poteškoća da dobiju takve fondove. Ipak, organizacije koje se vode od žena su dobro postavljene za preduzimanje veoma efikasnih i efektivnih inicijativa u pravcu ravnopravnosti polova i prava žena na opštinskom nivou, kao što je naš fond Žena Kosova ilustrovao. Preko fonda Žena Kosova, mi gledamo da obezbedimo da njihovi važni napori nastave dobijanje podrške.

Ključna dostignuća fonda Žena Kosova

- Više od 2,811 različitih žena i devojaka su beneficirale do današnjeg datuma, od jeseni 2012.
- Povećani kapacitet MŽK-a u pisanju predloga
- Različite članice MŽK-a, uključujući ruralne i manjinske grupe, imaju pristupa fondovima
- Opštinski službenici za polnu ravnopravnost i druge institucije uključene su u inicijativama MŽK članica
- MŽK članice su stekle veštine zastupanja koristeći metodu –učenje kroz rad-. MŽK članice su pružale znatno su-finansiranje za njihove inicijative
- Visoka potražnja za nastavak Fonda Žena Kosova
- MŽK članice i dobitnici su preduzeli dodatne inicijative dobrovoljno nakon završetka njihovih početnih projekata
- MŽK članice su приметnije u javnosti preko televizije, on-line medijama, novinama, MŽK internet stranice i Fejsbuka.

Kako funkcioniše fond Žena Kosova?

Tri puta godišnje, različite organizacije koje su članice MŽK-a su ohrabrene da podnesu aplikacije za inicijative koje će doprineti realizovanju Strateških ciljeva, identifikovanih u Strateškom Planu MŽK-a za godine 2011-2014. Članice MŽK-a su same odabrale ove ciljeve preko procesa konsultovanja. One uključuju:

- Ojačanje MŽK-a i njenih članica
- Dalje unapređenje učešća žena u politici i u procesima donošenja odluka
- Poboljšanje pristupa žena kvalitetnijoj zdravstvenoj nezi
- Borba protiv nasilja u porodici i trgovine ljudima
- Osnježivanje žena u ekonomskom smislu

Organizacije žena mogu se prijaviti za finansiranje bilo na Albanskom ili na Srpskom jeziku, koristeći obrazac za apliciranje koji je dostupan na internet stranici MŽK-a (www.womensnetwork.org). Kako bi se prijavili za grantove iz fonda Žena Kosova, organizacija mora biti članica MŽK-a; treba planirati i sprovesti aktivnosti u skladu sa svojom organizacionom strategijom; treba preduzeti aktivnosti koje doprinose strateškom planu MŽK-a; treba dostići osnove i/ili ugrožene osobe i grupe; i trebaju biti u poziciji kada im nedostaju mogućnosti za obezbeđivanje fondova.

Od januara 2013 godine, podržane inicijative od strane fonda Žena Kosova su trajale do šest meseci i primile su do 3,000€. Komitet za razmatranje granta fonda Žena Kosova, koji se bira godišnje od strane članica MŽK-a, sastaje se tri puta godišnje kako bi odlučili dali predlozi za grantove ispunjavaju gore navedene kriterijume i kako bi ih nagradili grantom, koristeći system osnovan na bodovanje.

MŽK takođe obezbeđuje mogućnost razvoja kapaciteta za podnosioce zahteva za grantove i dobitnike granta radi

osnaživanja organizacija naših članova i naše mreže. MŽK pruža radionice, kao i individualizovano mentorstvo u izradi nacrtu, upravljanju projektnim ciklusom i finansijskom upravljanju, kapacitetima organizacija koji se unapređuju, kako bi aplicirali za finansiranje od drugih donatora u budućnosti.

Podrška MŽK-a za dobitnike grantova ne prestaje u trenutku kada se grant dodeli. Mi nastavljamo da pružamo mentorstvo jedan na jedan za svakog dobitnika granta preko njihove inicijative i često izvan nje. To uključuje

**„Mi smo veoma zahvalne za podršku koju dobijamo od strane Mreže Žena Kosova preko Fonda Žena Kosova“.
- Članica MŽK-a**

posete na terenu, podizanje veština u upravljanju finansijama, pomaganje u organizovanju, savetovanju u efektivnim strategijama za zastupanje, olakšavajući postavljanje veza sa vladinim službenicima i u rešavanju problema. Takođe, mi podržavamo naše članove u pro-aktivnom mišljenju oko održivosti, koje uključuje inicijative planiranja i sticanje nivoa podrške zajednice koje će omogućiti njihovim inicijativama da nastave izvan života ovih kratkih projekata. U 2013 godini, MŽK je pružio više od 300 sesija mentorstva za njene članove preko telefona, e-mail ili ličnog kontakta.

Za više informacija oko Fonda Žena Kosova, posetite našu internet stranicu na: <http://www.womensnetwork.org/?faqlD=33>. Osoblje MŽK-a vam može pružiti dodatne informacije preko e-mail na grants@womensnetwork.org ili preko telefona na +381 (0)38 245 850.

Molimo da nas kontaktirate ako ste zainteresovani u podržavanju Fonda Žena Kosova.

Opština podržava *Gruaja Hyjnore* radi osnaživanja žena

Nekoliko žena su nezaposlene u regionu Gnjilana. Bez zaposlenosti i prihoda, neke žene imaju poteškoće da učestvuju u procesima donošenja odluka unutar njihovih porodica, a kamoli na javnoj sferi. Takođe, mnogim ženama nedostaje znanje oko prava za nasleđe i polne ravnopravnosti.

Znajući dobro izazove s kojim se žene suočavaju unutar njihovih zajednica, NVO *Gruaja Hyjnore* (Božanstvena Žena) je krenula sa obrazovanjem žena oko njihovih prava, i podržava ih u ostvarivanju prihoda za njihovo ekonomsko osnaživanje. Znajući svoja prava zajedno sa većom ekonomskom nezavisnošću, može se osnažiti poboljšano učešće žena u procesima donošenja odluka, kojima su one verovale.

Iako je *Gruaja Hyjnore* funkcionisala neformalno od 2005 godine, one ne mogu da priušte sebi jednu kancelariju. Podrška od Fonda Žena Kosova (2,420€) omogućilo im je uspešno zastupanje kod Opštine Gnjilane kako bi im pružili besplatnu kancelariju za sve aktivnosti organizacije. Od Maja 2013 godine, Opština Gnjilane je pružilo slobodno mesto organizaciji za korišćenje. Ova saradnja sa Opštinom je omogućilo *Gruaja Hyjnore* da smanji operativne troškove, doprinoseći jako u održivosti organizacije.

„Opština Gnjilane pokušava da pruža mnogo pažnje nad pravima žena i njihovim interesima, kao što znamo da je uloga žena u društvu neosporna“, rekao je Omer Daku, Zamenik Predsednika Opštine Gnjilane. „Mi kao Opština, pokušavamo da ostvarimo više prostora za devojke kako bi reagovali i preduzeli više aktivnosti“.

Gruaja Hyjnore je iskoristila njihov novi prostor kako bi osnažile žene ekonomski. Sa podrškom od Fonda Žena Kosova, one su održale 10 radionica o polnoj ravnopravnosti, pravima

žena nad nasleđivanjem imovine i unapređenim tehnikama u umetnosti ručnog rada za 40 žena, između 25 i 40 godina.

„Kao žena bez visokog obrazovanja, meni su pomogle aktivnosti NVO-a da izađem iz dnevne rutine, da se sretnem sa drugim ženama, da razmenimo iskustva, da prisustvujemo obučavanjima oko novih tehnika za ručno rađene proizvode, da primam potvrde; da izlažem moj rad po različitim izložbama, i iznad svega, da se osećam više vrednosna“, rekla je učesnica Alije Ajeti. Druga veoma važna stvar je to da sam bila u stanju da prodam moj ručni rad. Na ovaj način, ja sam podržala moju porodicu ekonomski. Sada je čak i podrška mog muža postala veća“.

Gruaja Hyjnore je takođe sarađivala sa skloništem u Gnjilanu pozivajući žene da prisustvuju njihovim radionicama. To je bila jedna ekskluzivna mogućnost za žene koje su doživele nasilje da nauče kako praviti rukotvorine, koje mogu prodati. Pored toga, predavanja o nasleđivanju imovine i polne ravnopravnosti su bile veoma korisne za njih. One su tražile da *Gruaja Hyjnore* nastavi sa organizovanjem sličnih aktivnosti u budućnosti.

Pored sticanja znanja o svojim pravima, kroz ovu inicijativu su 36 žena imale mogućnosti da prodaju svoje proizvode na sajmovima. Četiri žena iz skloništa žena su zaradile približno 400€ u celosti, od prodaje njihovih proizvoda. Ova inicijativa je time doprinela osnaživanju žena, i ekonomski i u pravcu njihovih povećanih učešća u procesima donošenja odluka kod kuće.

Gruaja Hyjnore proslavlja otvaranje njihovog novog prostora, pruženog besplatno od strane Opštine Gnjilane.

“Pijaca” podiže svest o pravima žena, i ostvaruje prihode

Nova „Ženska Pijaca” u Prištinskom Bulevaru Majke Tereze inovativno prodaje ženske proizvode i istovremeno organizuje ulične akcije radi podizanja svesti oko prava žena.

Sa početkom u letu 2013 godine, „Ženska Pijaca, rukovođena od strane NVO Rikotta, počela je prodaju ženskih pečenih proizvoda na ovom veoma zauzetom pešačkom trgu, koji je smešten pored Ministarstva Kulture, Omladine i Sporta. Ovog leta, šest žena su odnele kući zaradu od njihove prodaje. Jedna vredna žena je zaradila do 780 € mesečno tokom ovih tri letnjih meseci, zahvaljujući ovoj inicijativi.

Pored pomaganja njenih članica žena da zarade dodatni dohodak, Rikotta je iskoristila javni prostor kako bi organizovala tri ulične kampanje sa temama koje uključuju: žene koje su doživele nasilje u porodici i trgovanje ljudima; decu sa sindromom Daun; i decom sa Autizmom.

Rikotta je otvorila Pijacu zato što su bili zabrinuti zbog nedostatka inicijative građana za dalje unapređenje prava žena i učešća u javnom životu.

„Inicijative 'Građana' su veoma dobar alat za promovisanje solidarnosti između organizacija žena, kao i polne ravnopravnosti“, rekla je Pranvera Bulaku, Izvršni Direktor Rikotte.

Ženska Pijaca je inicijativa za saradnju koja je preduzeta sa Opštinom Priština, koja je pružila besplatno mesto. Agim Gashi, Šef Odeljenja za Javne Usluge u Opštini Priština, zvanično je otvorio „Ženski tržišni centar (Women's Piazza)“ 12 Avgusta.

„Mi nameravamo da podržimo sve pozitivne inicijative građana Prištine, posebno one koje se fokusiraju u podršci prava žena i ženskog napornog rada“, rekao je Agim Gaši.

Ova inicijativa je takođe primila podršku od MŽK Fonda za Žene Kosova, od kojeg je Rikotta primila grant od 2,990€, u Julu 2013 godine.

Gradeći na njihovoj pozitivnoj saradnji sa Predsednikom Opštine, Ženska Pijaca će biti u mogućnosti da dobije slobodno mesto ponovo u Junu 2014 godine, na Trgu Majke Tereze za letnje mesece.

Publicitet i medijsko pokrivanje koje je primljeno od strane Ženske pijace, privuklo je pažnju zainteresovanih žena koje su zainteresovane da se uključe ovoj inicijativi. U 2014 godini, četiri dodatnih žena će biti deo ekipe Ženske Pijace.

Mada ženska pijaca neće biti smeštena na trgu preko zime, žene su privržene da nastave svoj rad. Da biste saznali više o njihovih aktivnosti i/ili ako želite da kupite proizvode napravljene od strane žena, možete pozvati ovaj broj +377 (0)44 429 432.

Pranvera Bulaku iz NVO Rikotta prodaje ženske proizvode na „Ženskoj Pijaci“ u Bulevaru Majka Tereza u Prištini.

Venera Pruža Besplatnu Pravnu Pomoć

Malo Kosovara mogu da priušte sebi da zaposle advokata kada imaju potrebe za pravno savetovanje ili pravnu pomoć. Tako da, NVO Venera iz Peći je redovno primala zahteve od građana za pomoć u različitim pravnim pitanjima. Istovremeno, mlade žene advokatkinje su prišle Veneri sa njenim zabrinutostima: kao mlade žene, imale su poteškoće da obezbede posao u Peći ili da obezbede radno iskustvo koje bi im omogućilo da apliciraju za posao. Videći izazove sa kojima se suočavaju lokalni građani, predstavnici NVO Venera su imali jednu inovativnu ideju.

Venera je odlučila da sprovede malu inicijativu preko koje bi mlade žene advokatkinje pružale besplatnu pravnu pomoć za ljude koji ne mogu da ih priušte drukčije. Na ovaj način, mlade žene mogu brusiti svoje veštine kao advokatkinje, i tako mogu unaprediti svoje radno iskustvo. U isto vreme, one mogu ispuniti važne potrebe unutar svoje zajednice.

Sa podrškom od Fonda Žena Kosova (2,666€), Venera je zaposlila dve mlade žene advokatkinje koje su počele pružati pravne usluge građanima u Avgusti 2013 godine.

„Radila sam kao advokatkinja u Skupštini Opštine“, rekla je Ščiće Šeremeti, advokatkinja u Veneri. „Ali je ovaj posao veoma zadovoljavajući za mene. Ovde sam bliža sa ljudima i mogu im pomoći“.

Pod pažljivim rukovodstvom advokatkinje Miradije Gaši-Šeremeti, Izvršna Direktorica, do Novembra organizacija je već pomogla 17 ljudi koji ne bi mogli imati pristupa takvim uslugama drukčije. To je uključilo pomoć u zvaničnim ovlašćenjima, pravnim savetovanjima i plaćanjem i/ili spornim kaznama, između ostalih usluga. Ukupno, one su pružale ekvivalentu veću od 2,570€ besplatno, u pravnim uslugama za njihove klijente.

„Ja sam podneo mnogo zahteva u Skupštini Opštini oko mojih problema“, rekao je jedan od klijenta Venere. „Ali ovde sa Miradije, Šćipe, i Suzanom je drukčije. One su veoma ljubazne i lako je pričati sa njima. Ja sam bio veoma radostan kada su mi one pružili pomoć besplatno”.

Iako je podrška za Veneru od strane Fonda Žena Kosova prestala 30 Novembra, one sada mogu videti da su potrebe velike. One nastavljaju da rade na dobrovoljnoj osnovi, uključujući i asistiranje njihovim klijentima u kompletiranju postupaka koje su oni započeli. Njihov plan je da apliciraju kod Fonda Žena Kosova, kao i kod drugih donatora u budućnosti, kako bi dostigli dodatne beneficije u narednim godinama.

Miradije Gaši-Šeremeti iz Venere priprema dokumentaciju kao deo napora organizacije, kako bi pružili besplatnu pravnu pomoć ljudima iz Peči kojima je potrebno.

Žene poljoprivrednice bruse svoje veštine za biznis

Malo Kruševo je među najpogođenim područjima od rata na Kosovu u 1999 godini. Ne samo da je skoro svaka kuća izgubila nekoliko članova porodice (pogotovo muškarce i dečake), nego su one takođe izgubile sredstva za život kada je selo bilo spaljeno do temelja.

Ubrzo nakon rata, Asocijacija Ženskih Poljoprivrednica Malog Kruševa je osnovana kako bi podržali žene, posebno izdržavaoca porodice, u razvijanju njihovih veština kao poljoprivrednik kako bi one mogle urezati nova sredstva za život. Pored žena iz Malog Kruševa, Asocijacija je takođe uključila žene iz nekoliko bližnjih sela, uključujući Has, Randobravu, Piranu i Srbicu.

Asocijacija nije tipična poljoprivrednička asocijacija, u tome, ona je spojila mogućnosti razvoja kapaciteta za svoje članove sa psihološkom podrškom. Od 2013 godine, njene 180 članice ženske asocijacije su već razvile veštine u ručnom radu, poljoprivredi i stočarstvu. Sada, one žele da identifikuju načine za bolje rukovođenje njihovog posla, kako bi mogle da postanu više osnažene u ekonomskom smislu. To je uključilo unapređenje njihovog znanja u tome kako otvoriti i rukovoditi male biznise. Sa podrškom od Fonda Žena Kosova (2,390€), asocijacija je bila u mogućnosti da podrži svoje članove u poboljšanju kvaliteta svojih proizvoda, u pravcu povećanja svoje prodaje.

Na primer, neke članice asocijacije su imale problema sa istekom rokova mleka pre prodaje. Iskusna poslovna žena Dile Prekpalaj, Izvršna Direktorica Asocijacije, pomogla je ženama poljoprivrednicama da poboljšaju higijenu mleka. Kao rezultat toga, 22 žene su bile u stanju da povećaju rok mleka i tako su podigle i svoje prihode od približno 260€ mesečno, u celosti.

Dvanaest žena koje se specijalizuju u ručnom radu, primale su praktične savete za bolje upravljanje i reklamiranje svojih proizvoda, uključujući i veštine u unapređenju upravljanja poslovanjem. Osam njih su otišle da prodaju svoje proizvode, zarađujući tako približno 120€.

U međuvremenu, žene članice koje rade u poljoprivredi su naučili tehnike setve, kao i strategije za upravljanje uspešnog poslovanja. Delegacija od 19 žena poljoprivrednica su putovale u selo Koretine, u Opštini Kamenici gde su učile od Skender Dervišija i Ibrahim Bunjakija koji su vlasnici „Centra za Sadnice“.

„Ova poseta je podržala razmenu iskustva i učenje u oblasti poljoprivrede“, rekla je jedna učesnica. „Eksperti su objasnili kako upravljaju svojim poslovanjem, koje sadnice oni kultivišu i detalje oko postupka setve“. Žene su imale mogućnosti da nauče konkretne načine za bolje organizovanje sadnje sadnica, i bile su u mogućnosti da vide nove vrste sadnica koje one nikada ranije nisu videle.

„Obuke su bile veoma važne za nas“, rekla je jedna članica. „I ova poseta je bilo nešto veoma dobro i novo. Mi smo imale fantastičan provod. Pobegle smo od naše dnevne rutine i naučili smo mnogo novih stvari“.

„Iskustvo nije bilo samo obrazovno, nego i za osnaživanje. Za neke žene, bio je prvi put da su one putovale van njenih sela. Iako je projekat završen u Julu, osam žena planiraju da otvore svoje biznise u budućnosti, gde će one nastaviti da koriste znanje koje su stekle kroz ovu inicijativu.

*Članice Asocijacije Žena
Poljoprivrednica iz Malog Kruševa
uče tehniku setve i poslovanja.*

Slepe žene donose Brajevu azbuku u školi

Iako slepa deca imaju prava da prisustvuju javnim školama, ponekad škole imaju nedostatak dovoljnih uslova za njihov prijem ili oni nisu socijalno prihvaćeni zbog privida u pogledu njihovih kapaciteta za učenje.

Komitek slepih žena je uključio omladinu u podizanju svesti među školskim direktorima, nastavnicima i učenicima oko izazova sa kojima se slepi učenici suočavaju, njihovim potrebama i važnosti korišćenja Brajeve Azbuke u školama.

„Želim da dobijete dobre ocene u školi i da postanete jedan odličan primer za druge učenike, kako bi ubedili ljude da nam pomognu u dostizanju našeg cilja“, rekla je Direktorka Komiteta Bajramšaha Jetulahu slepoj omladini koji su se sakupili u mesecu Septembru kako bi naučili oko inicijative i uključili se u njoj.

Komitek Slepih Žena nastojao je da ohrabri i osnaži mlade u zastupanju za njihovo pravo na obrazovanje, podržano od strane Fonda Žena Kosova (2,878€).

„Naša najveća potreba je da imamo razumevanje građana“, rekla je jedna mlada učesnica. „Oni trebaju da razumeju da nikada

nemožete znati šta vam život može doneti. Možda jednog dana oni mogu postati [slepi] kao mi, i trebaće im nečija pomoć“.

U bliskoj saradnji sa direktorima dve škole, Komitek je predstavio Brajevu tabelu u dve osnovne škole u

Slepi omladinci testiraju Brajevu tabelu od Komiteta za škole.

Bajramšaha objašnjava Brajevu azbuku učenicima u Prištini.

Prištini. U skoro prirodnoj veličini, tabele su korišćenje da objasne Brajevu azbuku učenicima unutar javnih škola. Stoga, predstavljanje tabela je uključilo organizovana predavanja za od prilike 140 učenika i nastavnika u vezi sa Brajevom Azbukom, kao i podelu informacija o posebnim potrebama koje slepe osobe imaju.

Učenici su aktivno učestvovali u ovim diskusijama, radozno postavljajući pitanja. Neki fascinirani učenici su beležili informacije oko Brajeve tabele u njihovim sveskama.

„Možete li da me izvinete na dva minuta“, rekao je jedan učenik. „Moram samo da odem i da uzmem svoju svesku zato što želim da napišem ova objašnjenja i podelim ih sa mojom porodicom i drugovima“.

Sem predstavljanja Brajeve Azbuke u školi, inicijativa je obrazovala učenike i njihove porodice oko suočenih izazova od strane slepih ljudi i podršku koju može to društvo da pruži. Komitet Slepih Žena veruje da takva inicijativa podizanja svesti može doprineti u sprovođenju Zakona o Pred-univerzitetskom Obrazovanju, koji daje pravo svakoj deci da prisustvuju javnim školama i da dobiju osnovno obrazovanje.

U buduću, Komitet planira da zastupa Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije da iskoriste ovo kao jedan primer za uvođenje sličnih Brajevih tabela u drugim osnovnim školama po Kosovu.

Poljoprivredne obuke osnažuju žene

Zbog društvenih ograničenja, mnoge žene u selima Opštine Lipjane imaju limitiranu slobodu kretanja. Sylbije (Sulbije) Sahiti, Izvršna Direktorica u *Parajsa Jone* (Naš Raj) našla je način kako da probije kroz ova ograničenja: organizujući obuku u hortikulturi, gajenju voća i povrća, pasterizovanju hrane i reklamiranju proizvoda. Ove teme su okupile mnogo zainteresovanija gde su više od 120 žena starosti od 8 do 55 godina prisustvovala obučavanjima. Žene su čak i ponudile svoje kuće kao prostore za obuku.

„Ja sam veoma srećna da podelim ovaj prostor sa ženama“, rekla je Hanifa, učesnica koja je ugostila obuku u svojoj bašti. „teško je za žene da napuste svoje kuće. Ovo je savršen izgovor za one da izađu iz njihovih dnevnih rutina“.

Tokom obučavanja koji su održani ovog leta, Sylbije je pokazala ženama kako zasaditi seme i upotrebila je svoje veštine rukovođenja da motiviše žene. One mogu preduzeti inicijative da zarade svoj novac čak i da započnu svoj sopstveni biznis, rekla je ona. „Nemojte se stideti ili plašiti da delite vaše ideje sa drugima i da ostvarite vaše snove u realnosti“, rekla je ona ženama koje su se okupile u plastičnim stolicama za obuku u selu Krojmir. „Kada sam ja prvi put počela sa ovom inicijativom, ja nisam imala podršku moje porodice. Moj muž nije mislio da ću imati uspeha. Međutim, sada je on video taj uspeh i veoma me

podržava. Danas, ja mogu da obezbedim prihod za svoju porodicu“, rekla je ona. Verujem da svaka od vas može zaraditi novac za sebe i vašu porodicu“.

Za ovu šestomesečnu inicijativu, *Parajsa Jone* je primila podršku od Fonda Žena Kosova (2,656€).

Žene uče tehnike za setvu sadnica.

Prehja Podiže Svest oko Raka Dojke

Mnoge žene na Kosovu ne mogu da priušte plaćanje za njihovo zdravlje ili za preventivne kontrole koje bi im omogućile da ranije dijagnostiraju rak, i da tako poboljšaju mogućnosti za njegovo tretiranje.

„Veći deo žena kriju“, rekla je jedna žena. „One misle da je to sramota [da se žale o bolesti] i da umesto toga one moraju izdržati bolove. Žao im je da kažu supružnicima da su bolesne jer znaju da će medicinsko negovanje koštati a njihove porodice nemaju dovoljno novca“.

Stoga, sa podrškom Fonda Žena Kosova (2,160€), Ženski Centar *Prehja* odlučio je da nauči ruralnim ženama kako da sprovedu samo-ispitivanje za rano otkrivanje raka dojke.

„Samo prošle godine smo izgubili šest žena u našoj Opštini zbog raka dojke“, rekao je Jeton Rušiti, Koordinator Projekta u *Prehja*. „One nisu imale dobre ekonomske uslove kako bi sprovele redovne medicinske kontrole. Naš projekat ima za cilj da podigne svest među ženama za prevenciju raka dojke. Mi mislimo da takve inicijative imaju bitnu ulogu u osveščivanju žena oko raka dojke, kao i njihovom omogućavanju da prime medicinske kontrole besplatno“.

Prehja je počela organizovanje predavanja kako bi podigli svest oko raka dojke u četiri sela Srbije u mesecu Maju 2013 godine.

„Od bitne je važnosti da imate redovne medicinske kontrole“, rekao je Dr. Maloku-Krasnići dvesta i nešto ženama koje su bile prisutne predavanjima. „Jedino na ovaj način možemo preduzeti preventivne korake i boriti se protiv raka dojke“, rekla je ona.

Prehja planira da nastavi sa pomaganjem žena koje pate od raka dojke, organizujući diskusije samo-podrške, gde žene mogu razgovarati sa psiholozima i gde mogu dobiti savete o tome kako se emotivno izbore sa rakom.

Asocijacija institucionalizuje usluge prevođenja za gluve u Prizrenu

Ako ginekološki pregledi predstavljaju probleme za većinu Kosovskih Žena, gluve žene se suočavaju sa dodatnim problemima. One moraju savladati rasprostranjene negativne stereotipe oko poseta žena ginekolozima, pogotovo muškim lekarima, kao i da objasne njihove zdravstvene probleme ginekologu koristeći znakovni jezik. Čak i tada, gluve žene ne mogu razumeti dijagnoze ginekologa ili instrukcije za tretiranje, bez pomoći nekog prevodioca.

Asocijacija Gluvih u Prizrenu nastojala je da oslovi ovaj izazov uključujući prevodioce znakovnog jezika koji prate gluve žene kod ginekologa. Njihova inicijativa, podržana od Fonda Žena Kosova (1,312€), pomogla je pet ženama da napuste svoje kuće nezavisno od njihovih članova porodice, a za neke od njih je to bilo po prvi put. Osim toga, više od 25 gluvih žena su naučili tehnike kako prevazići izazove koje suočavaju u njihovom svakodnevnom životu.

Ginekološke posete su otkrile da jedna gluva žena ima zdravstvene probleme. Kroz ovu posetu, ona je bila u stanju da identifikuje problem ranije. Redovne posete ginekolozima, uz pomoć asocijacije, omogućilo joj je da tretira ovo pitanje i da se izleči brže.

Dalje, preko ove inicijative, Asocijacija je zastupila uspešno Opštinsku Kancelariju za polnu ravnopravnost i Direkciju Zdravstva kako bi insitucionalizovali usluge znakovnog jezika. Ubrzo nakon toga, Opština je zaposlila jednog prevodioca koji sada pruža prevodilačke usluge u Skupštini Opštini i unutar Direkcije Zdravlja, dva put nedeljno.

Ipak, postizanje ovih dostignuća nije bilo lako. Tokom ove inicijative, žene su se suočila sa nizom izazova, uključujući i diskriminaciju od muških kolega unutar svoje Asocijacije. Zbog toga, dodatni ishod ove inicijative je bio da su gluve žene rešile

da osnuju Asocijaciju gluвих Žena u Prizrenu, u Julu 2013 godine. Cilj nove Asocijacije je da osnaži gluve žene i da prisustvuju jedinstvenim izazovima s kojima se one suočavaju zato što su ženskog pola.

„Želela sam da one imaju više prostora, pošto prostor nije bio obezbeđen u drugoj NVO do sada“, rekla je Krenare Ajdini, prevodilac koja je podržala žene u osnivanju nove Asocijacije.

Krenare je započela rad kod aktivistkinja prava žena gde je radila kao znakovni prevodilac tokom sastanaka Mreže Žena Kosova. Ona je prisustvovala jednom takvom sastanku po prvi put u 2012 godini, kao prevodilac za Asocijaciju Gluвих Osoba. „Tokom tog sastanka ja sam naučila mnogo novih informacija oko NVO-a i njihovog rada“, rekla je ona. „Kada sam videla mogućnosti koje mreža pruža ženama, odlučila sam da osnujem jednu novu NVO za gluve žene“.

Krenare priznaje da osnivanje nove organizacije nije lak zadatak; sastavljanje statuta, formiranje borda i drugih administrativnih pitanja. Međutim, „MŽK osoblje je uvek bilo tu da mi pomogne sa dokumentima, procedurama i bilo kakvim drugim pitanjima“, rekla je ona.

„Do sada, ja sam veoma zadovoljna sa pokazanim zainteresovanjem i saradnjom naših NVO članova“, rekla je Krenare. „Zajedno smo radili u pronalaženju načina da se finansiranje naše ideje. U ovom pravcu mi smo imali mogućnosti da osnažimo gluve žene u našoj Opštini“.

Krenare prevodi za gluve omladince, ohrabrujući ih da diskutiraju svoje potrebe.

Osobe koje su doživele seksualno nasilje traže pravdu

Osobe koje su doživele počinjeno seksualno nasilje tokom rata 1999 godine na Kosovu tek trebaju da prime dovoljnu pažnju od Kosovskih političkih lidera. Pitanje seksualnog nasilja još uvek nije podignuto u pregovorima između Kosova i Srbije. Nikada nije imalo službenog izvinjenja za počinjene zločine nad ženama, a kamoli jedna osuda ili obeštećenje.

Sve u svemu, društvo je izopšteno i nije uspelo da podrži žene koje su pretrpele ovaj užasan zločin. Kao rezultat toga, mnoge žene su pokušale da nastave svoje živote bez učenja kako da se psihološki suoče sa svojim bolom. To često rezultira na razne zdravstvene implikacije, uključujući traumu, fobiju ili ne tretirane fizičke povrede. Identifikovanje žena koje su doživele takve zločine je presudno radi njihovog obezbeđivanja sa puno potrebnom pomoću u razvoju mehanizma za suočavanje koji će im pomoći da žive svoje živote.

Centar za promovisanje prava žena je započeo napore u 2012 godini kako bi dostigli do žena koje su pretrpele seksualno nasilje tokom rata. Sa podrškom Fonda Žena Kosova, one su uputile 37 žena specijalizovanim organizacijama za pružanje psihološke i zdravstvene rehabilitacije, koje su pronađene u 13 sela u području Glogovca. Nakon toga, Centar je sakupio žene zajedno kako bi identifikovali i dostavili osam zahteva u ime žena koje su doživele seksualno nasilje, Predsednici Atifete Jahjaga.

Njihovi napori su bili toliko uspešni da su one dobile dodatnu podršku od Fonda Žena Kosova u 2013 godini (2,707€), koji im je omogućio da izgrade nad prošlogodišnjim dostignućima dopiranjem žena u još 15

dodatnih sela. Ukupno, od 2012 godine, oni su dopreli do 69 žena.

„Tišina je slomljena“, rekla je Kadire Tahiraj iz Centra. „Mi smo radile sa velikom snagom volje, i mi cenimo pomoć i podršku koju smo primili od Mreže Žena Kosova“.

Sem njihovog pružanja psihološke podrške i medicinske pomoći, oni su ohrabрили i podržali žene u izražavanju njihovih potreba javnim institucijama. To je uključilo i jedinstvenu mogućnost za žene da se sretnu sa Predsednicom Kosova Atifete Jahjaga kako bi izrazili rečima njihove brige i tražili institucionalnu podršku. Nakon prijema njihovih osam zahteva prošle godine, Predsednica Jahjaga je posetila žene u 2013 godini, i diskutirala je kako vlada može bolje ispuniti njihove potrebe.

„Ključ našeg života je otvoren“, rekla je žena koja prima podršku Centra. „Rodila se nada da se nastavi životom. Ja se osećam snažnijom i neću se zaustaviti dok se pravda ne usluži“.

Ikebana nezavisno proizvodi čaj

Među-etnička grupa žena u Štrpcu je uvek sanjala o osnivanju jedne organizacije preko koje bi mogli da skupljaju i prodaju biljne čajeve. Njihov cilj je bio da pripreme proizvode sa kvalitetnim sastojcima na ekološki način. Neka medicinska bilja s kojim su želeli da rade su dobro poznate u farmaceutskoj industriji. Sa podrškom Fonda Žena Kosova (2,707€) i Caritas-a iz Švajcarske, one su bile u stanju da realizuju svoj san, da otvore svoju organizaciju, „Ikebana”.

Članice Ikebane suše divlji čaj u Štrpcu.

Osnivanje nove organizacije nije lak zadatak. Članicama Ikebane je bila potrebna podrška kako bi postavili sisteme, politike i procedure za nezavisno funkcionisanje njihove organizacije. Članice osoblja Mreže Žena Kosova su vršili mentorstvo nad njima kako bi razvili te stvari. One su takođe kupile mašine za sušenje i proizvodnju čaja. Počele su njihovu proizvodnju učeći jedna od druge. Žene su takođe učestvovala u obučavanjima koje su ih snabdela sa teoretskim i praktičkim informacijama. One su upotrebile svoje znanje kako bi započeli prikupljanje i proizvodnju čaja u mesecu Junu. Iako su počele kao mala grupa, vremenom je njihova grupa porasla.

Mi smo neprekidno tražile način da započnemo sa radom, i da pokažemo da možemo raditi“, rekla je Ankica Živković, Izvršna Direktorica Ikebane. „Sada sa finansijama od MŽK-a, mi pokazujemo naš potencijal. Mi smo veoma zahvalne Fondu Žena Kosova za ovu mogućnost“.

Foleja pruža zdravstveno obrazovanje

U Prizrenu, mnoge Romske, Aškalijske i Egipćanske devojčice napuštaju školu pre završetka obaveznog obrazovanja, često zbog ranog braka. NVO *Foleja* je odlučila da organizuje diskusije kako bi informisali majke, porodice i mlade devojke oko važnosti obrazovanja, kao i pružanja zdravstvenih informacija, nad kojima ranije nisu mogle imati pristupa.

Foleja je pozvala lekara kako bi posetio Romske, Aškalijske, i Egipćanske žene u njihovim naseljima. Tokom niza intimnih diskusija, ona je pružila informacije oko seksualno prenosivih bolesti i kako izbegavati neželjene trudnoće. Majke su takođe primile brošure sa savetima za brigu o svojoj deci.

„Ovaj projekat je veoma važan za obrazovanje mladih devojaka o tome kako stvoriti porodicu i osnovne stvari koje one trebaju da znaju kako bi odgajili svoju decu“, rekla je Gjyzel (Đuzelj) Šaljani, Direktorica Foleje. Tokom interaktivnih lekcija, učesnici su trebali da postavljaju pitanja za nju i za lekara i da dobiju vodiče o tome kako se obratiti izazovima s kojima se suočavaju.

„Veoma sam srećna sa radom kojim obavljaju Gjyzel i lekar“, rekla je Lindita Qylangji (Ćulandži), jedna učesnica. „Učimo Mnogo“.

Više od 400 žena su dobile informacije preko Folejine podržane inicijative od strane Fonda Žena Kosova (2,740€).

Žene diskutuju izazove s kojima se suočavaju tokom obuke u Prizrenu.

75 žena primaju besplatne kontrole

Mnogo žena Romske, Ashkaliske, i Egipćanske nacionalnosti su nesvesne o potencijalnim posledicama ne posećivanja lekara za redovne kontrole. Neke žene znaju značaj ali ne mogu da priušte posete lekaru, dok druge ne veruju medicinskim radnicima.

Poznavajući ove probleme od ranijeg rada sa ženama Romske, Ashkaliske, i Egipćanske nacionalnosti u Mitrovici, NVO *Lulebora* je odlučila da organizuje predavanja sa ginekologom Vjolca Tači, podržane od strane Fonda Žena Kosova (1,370€). Tri puta nedeljno je ona pružala informacije vezano za ličnu higijenu, kontracepcijama i raka dojke i materice. One su takođe diskutovale značaj posećivanja ginekologa. Tokom predavanja, žene su aktivno bile angažovane postavljajući pitanja.

„Veći deo žena nisu ni znale šta je rak dojke“, rekla je Albulena Sinanaj, Koordinator projekta *Lulebore*. „One su znale da je to samo bolest. Uz pomoć ginekologa, naučili su kako da prepoznaju potencijalne simptome raka dojke“.

Prateći predavanja, *Lulebora* je aranžirala za više od 75 žena, posetu kod ginekologa koja je za većinu njih bila po prvi put. Opštinski službenik za ravnopravnost polova je podržao ovu inicijativu, zahtevajući od Direkcije Zdravstva da javne bolnice pruže besplatne posete. Inicijativa je takođe omogućila Službeniku

za ravnopravnost polova da ispuni njegov cilj: da se obezbedi poboljšani pristup zdravstvene nege za žene u potrebi.

„Ovaj projekat je veoma poseban za nas“, rekla je Drita Salihu, učesnica. „Ima toliko žena koje ne mogu da priušte posetu lekaru. Ja sam veoma zahvalna da nas je *Lulebora* uključila i da nam pomaže brineći o nama“.

Žene čekaju na red, u poseti ginekologa besplatno.

Žene dodiruju turističku industriju

Mnoge žene u Novom brdu provode svoje dane kod kuće, brinući se o deci i radeći kućne poslove. U snežnim zimskim mesecima, one sede unutra, provodeći svoje dane i noći šivenjem i tkanjem. Fondacija za Obrazovanje i Razvoj je inspirisala žene da postanu aktivne van njihovih kuća, doprinoseći njihovom porodičnom prihodu. Fondacija se skoncentrisala na dostizanje žena koje su glave domaćinstva i one koje su zavisne od državne socijalne pomoći.

Fondacija je prvo započela sa organizovanjem obuka u proizvodnji, marketingu i tržištu, podržanih od strane Fonda Žena Kosova (2,600€). U Septembru, one su pomogle žene u otvaranju kioska i spoljnih paviljona na odličnoj lokaciji, blizu Turističkog Centra Novo brdo. Odatle, žene mogu prodati svoje domaće proizvode turistima koji posećuju tvrđavu u Novom brdu.

„Ovaj projekat je veoma važan za nas“, rekla je jedna žena. „Nije sve samo o zaradi, nego nas je stvorilo i aktivnijim takođe. Ja pravim domaći džem, čaj i ručni rad. Sada mogu da ih prodajem. Ljudi su čak počeli da zovu i da me pitaju o mojim proizvodima“.

Prema tvrdjenju Vjolce Zećiri, Direktorica fondacije, inicijativa ne samo da je poboljšala ekonomsku situaciju 10 žena, nego je takođe i podržala žene psihološki. Sada preko leta žene mogu da prodaju proizvode koje su napravile tokom zime“, rekla je ona. „Bez obzira na to kada one prave svoj proizvod sa posvećenošću i ljubavlju, svaki proizvod će biti prodat“.

Žene prodaju svoje ručno rađene proizvode turistima u Novom brdu.

Žene iz Dragaša obezbeđuju novo tržište

Nekoliko žena iz Dragaša poseduju jedinstvene veštine u proizvodnji tradicionalne ručno-rađene odeće. Međutim, pošto one žive visoko na planinama, malo žena može pristupiti tržištima kako bi prodali svoje proizvode. Sa podrškom Fonda Žena Kosova (2,800€) i Skupštine Opštine Priština, NVO *Rona* je pomogla ženama iz Dragaša da pristupe novim tržištima u Prištini.

Raznobojni ručni proizvodi žena, dekorisali su Bulevar Majke Tereza tokom osam dana u Oktobru. Devetnaest ženskih organizacija iz celog Kosova, uključujući i Dragaš, prosečno su zaradile više od 500€ od prodaje za organizaciju (u ukupnom iznosu od 9,500€).

„Ovaj projekat je bio veoma koristan, pogotovo za žene iz Opolja u Dragašu“, rekla je Serbeze Sulejmani, Direktorica *Rone*. „One nisu imale mogućnosti ranije da prodaju svoje proizvode“, inicijativa je imala dodatnu beneficiju omogućujući ženama iz drugih organizacija sa celog Kosova da takođe prodaju, rekla je ona.

„Sajmovi su uvek dobri“, rekla je Xhejrane (Džejrane) Lokaj, aktivistkinja za ženska prava koja radi u Dragašu. „Ja sam veoma zahvalna Mreži Žena Kosova za podršku koju je pružila *Roni* u organizovanju ovog sajma. U dodatku obezbeđivanja finansijskog profitiranja za žene, mi takođe čuvamo kulturu ručnog rada“.

Na Bulevaru Majka Tereza, klijenti pregledaju proizvode napravljene od žena iz Opolja, Dragaš.

Bliri otvara diskusiju oko seksualnih odnosa

Predbračni seks je tabu tema u mnogim ruralnim predelima po celom Kosovu. Malo roditelja diskutira sa njihovom decom, pogotovo sa njihovim ćerkama. Niti sistem javnih škola ne pruža dovoljno seksualnog obrazovanja.

Zbog toga, između Avgusta i Novembra, NVO *Bliri* je preuzela inicijativu da pozove doktore koji mogu da objasne devojkama kako da zaštite sebe od rane trudnoće, koji je među ostalim reproduktivnim zdravstvenim pitanjima. Sveukupno 740 majke i kćeri su učestvovala aktivno u ovim diskusijama. Malo njih je ranije imalo mogućnosti da diskutiraju ova pitanja zajedno.

„Mi smo podigli svest ženama koje nikada nisu išle u školi i koje nikada nisu učestvovala u ovim obučavanjima ranije“, rekla je Mahije Ismajli, Direktorica *Blira*. Ona prema tome smatra imitiranje kao uspeh.

Tokom ovih sastanaka, žene su takođe naučile kako da sprovedu samostalni test u pravcu identifikovanja raka dojke u ranoj stazi.

„Život je kocka“, rekla je jedna učesnica. „Niko ne može znati dali može ili ne može da dobije rak dojke. Zbog toga, veoma je dobro što ja sada znam kako da prekontrolišem moje dojke i da proverim dali sam možda dobila rak dojke“.

Bliri planira da sprovede istraživanje povodom zdravstvene situacije i potreba devojaka i žena u regionu. One bi koristile ta istraživanja u cilju informisanja preporuka za institucije i druge aktere.

Inicijativa *Bliri-a* je primila podršku od Fonda Žena Kosova (2,500€).

Mreža Žena Kosova

Hajdar Dushi ul. C-2 II/8

10000 Pristina, Kosovo

+381 (0) 38 245 850

www.womensnetwork.org

info@womensnetwork.org

grants@womensnetwork.org

[Facebook: Kosova Women's Network](#)

Ekološki.